

K'àodèe Godı Nek'qa

Wek'e Hayatii

Dıı nıhtl'è wek'e, Mackenzie Valley Environmental Impact Review Board (Weghqogedaa Dèhk'ee) sìı Tłı̨chǫ Nèk'e Sıghàà Tlı̨li Nı̨ràa (Tlı̨li Weghàladaa) hodıı ghø egııtl'è hot'e. Dànì wek'e eghalagedaa, dànì wègaat'lı, weghø nahot'ee eyits'q nàowow hòlıı wegodiı dek'enègıt'l'è. Tlı̨li Weghàladaa nıdè tlı̨li hołee eyits'q Behchokq gà Tlı̨lideè Tai nı̨ràa gots'q Whatì ts'q sıghàà tlı̨li gòò nı̨ràa k'e eghàlada. Edzanèk'e Dè Wek'eezhìi Asıı Gòhklı Ts'q K'àodèe k'e agoh't'e.

Edzanèk'e Dèek'àowo gitl'aà tlı̨li hołee.

Tlı̨li Hołee ha

Tlı̨li Weghàladaa nıdè tlı̨li gogehtsı; sıghàà-xoghàà tlı̨li Ɂqotqono-daà-Ɂqhdı echı kwewgi k'e nı̨ràa sìı gighàlada ha hot'e. Tlı̨li nàke elegà nawhezaa k'e satsòbehchıı elexa k'edèe ha dìile. Behchokq gots'q sazıdàq taànq echı Tlı̨lideè Tai nı̨ràa gots'q wexehoòwı ha; eyıı gots'q chı̨k'èe ts'q, Whatì nèk'e kògòlaa ts'q nı̨rà ha. Xo tlı̨li wet'à hot'lı-le k'e etq nı̨ràa k'è agele ha. Whatì wehò?qo gots'q dakwełqo sıghàà-xoghàà tlı̨li gits'q nı̨rà agode ha.

Tlı̨li wetenqo ts'q ek'ètaànq dechı-xeñidzàa hałhkò hot'e. Dechlehka tai t'à Dehtsoa (Duport river), Tsigaatideè (James lake river) eyits'q Tsötideè (La Martre River) wete naagoòzà. Ɂqhdıenq-daà-Ɂqhdı echı ts'q Edzanèk'e nı̨rà eyits'q hoònq-daà-Ɂqhdı echı ts'q Tłı̨chǫ Dèets'qk'àowo wedè k'e nı̨rà. Edzanèk'e Dèets'qk'àowo eyits'q Tłı̨chǫ Dèets'qk'àowo elexe yati gèhtsı t'à Edzanèk'e Dèets'qk'àowo wet'aa tlı̨li whe?qo adle ha.

Edzanèk'e Dèets'qk'àowo, ɻle dzęę t'à satsòbehchıı naànq hanı-le-dè dìenq wek'e nagohwho ha gılwø, NICO Mine sqombak'e gò?qo gots'q satsòbehchıı zeht'qèdèe eyıı sı wexè. Edzanèk'e Dèets'qk'àowo, dø edegha eghàlagiñdèe tlı̨li laà goghàgezà ha; naànq-daà-sıłlì xo ts'q Tlı̨li k'e eghàlageda ha, eyıı t'axqo dè tlı̨li siìgılıhwı ha. Tlı̨li hołee gha dø nàgedèe k'è nàke gogehtsı ha, ɻeakw'eënq-daà-sıłlìnq dø hatlıq goyıı nàdè ha. Ekq tlı̨li nı̨ràa k'è kwe xàgılılaa k'è sıłlìnq gòlaa gògjılla hanıkò hazqo git'aaat'ı ha-le sönü.

Weghqogedaa Dèhk'ee Asıı Daànigedè

Weghqogedaa Dèhk'ee dıı wet'à gots'eëdıı sìı hotıı gidañiede. Dek'arjı asıı xëñidıı, hanı-le-dè asıı ɻadıı agode ts'aa nàowo gèhtsı eyits'q dànì gighàlada ha ghø goglıde, wet'à denahk'neziñ wexoedı gha eyits'q edahxq asıı xè ɻadıı agòdzà nıdè denahk'neziñ gighàlada ha.

Kehots'ıihdii eyits'q Eładji Wegħàlada

Kòta xè nezì hò?oq

Tlılı Weghaładaa t'à Whatì nàgedèe sìl denahk'e nàèdik'èzqo ts'q, dö gha nıhtł'è hołee, dö nàowoò eyits'q dö sònàdèe gha asagot'lı, ełeöt'lı kòta eyiì-le nàgedèe ts'q goðrà agode ha. Tlılı hołee ts'ihzq asìl wet'à ts'edaa nàèdìi sìl dek'ażı nıjhdi ha eyits'q dö ɬo la gits'q ade ha. Hanıkò Tlılı Weghaładaa t'à gots'eèdìi agode ha sònì. Wets'ihzq dö hotiì geda-le agode ha sònì, tlılı wedaxàatq t'axqo sìghàlwa gots'q dö xè gots'eèdìi agode ha sònì; tlılibàa dö asìl gha nàgezée while agode ha, denahk'e la t'à sòqomba k'et'lò agode ha, eyits'q Whatì dödenahk'e nıhtł'è hołee t'à geeda ha. Whatì ts'q gowà-le tlılı hołee gha dö nàdèe k'è gòlaa nıdè ts'eko gha hoedzıı agode ha, hotiì geeda gha eyits'q asagede sì gha.

Weghǫ́gedaa Dèhk'ee sì K̓ota Whatì xè hǫqzìl̓ agode ha k'èè wègaat'íl̓ g̓ilw̓o eyits'q̓
T̓l̓ch̓o Dèek'àowo eyits'q̓ K̓ota Whatì xè sìghàà agode k'èè agiliw̓o t'à masì g̓ilw̓o.
Weghǫ́gedaa Dèhk'ee gots'eèdì agode ts'à nàowo nègìlla, edahx̓o cheeko, ts'èko eyits'q̓
q̓hdah gixè gots'eèdì agode ts'à. T̓l̓i Weghàladaa ts'ih̓q̓ k̓ota xè gots'eèdì agòdzà nìdè T̓l̓ch̓o
Dèek'àowo eyits'q̓ K̓ota Whatì gitl̓'aà wheʔq̓o adle ha, hok'èts'q̓ agele ha hanì-le-dè wets'à
agele ha, eyits'q̓ Gitl̓'aà t̓l̓i hołée sì sǫq̓mba t'à gots'àgedì ha. Dii hanì weghàlada ha:

- Tılı Weghàladaa t'à ɬadìj̄ agot'lı gixoedı eyits'q gık'e eghàlada, denahk'e nàèdits'iì eyits'q kòtì ts'q goðràà t'à dø xè hoedzìj̄ k'ehokw'o, satsòbehchìj̄ dets'atłaa, t'eecko gha hotìj̄ gò?qo-le, eyits'q dø nàgezèe xè ɬadìj̄ agot'lı;
 - T'eecko eghàlagedaa sì dø nàdèe k'è eyits'q kòta gòlaa gığha denahk'e hotìj̄ gò?qo gha nàowo hołè ha;
 - Dø eghàlagiùdèe gığha hotìj̄ gò?qo eyits'q dø nàowoò xè la whe?q ha;
 - Kòta Whatì eyits'q Behchokq dø nàdèe sì tılı git'l'aà hołèe xè eghàlageda ha; dø eghàlagiùdèe nàgedèe k'è eyits'q kòta gòlaa sì dø aslı ghø nànigedè sì ghø xàgehti ha dìj̄-le.
 - Behchokq hołla gha k'ehogezzaa eylı sì wexè;
 - Edzanèk'e dø nàdèe eyits'q Tlıchö ts'o dø dakwełqo la giöt'à ha.

Tędzia

Tədžiì eyìt tits'aàdìì while adaade għaità. Edla àt l-qo lemi xo gots' q dø tədžiì t' à edaxàwhede, dì tħalli hoħġe k' è dø eyits' q tits'aàdì iħlaà elexxexe edegeeda hqot'e. Edzanek'e saz̧i ts' qonee tədžiì nàdee k' è gotsàa ts' q nàgedèe k' e gots' eedui agħoddżà sì tədžiì. Tħalli hoħġe ekko aget' lu sì geħhdzo għu tħlo-le agedżà hod. Tħalli geħts lu eyits' q wek'e eghħalageda nidde tədžiì xè l-adjlu agodeha t' jidu. Dii haat l-qo t' à għixx-adjlu agot':

- nàgedèe k'e gigho ɿìchìì;
 - ɬadìjì dexègedì t'à ɬadìjì k'ehogeza;
 - Asìù ts'agedè t'à k'egeza ha dìì eyits' q nàgedèe k'è k'egòqla
 - dìga denahk'e ekwò elagehde, eyits' q
 - Tìli níràà ts'ihò denahk'e do ekwò gha nàgezè.

Dè xè Gò?qo Wedaànahoitàa xè aget'lı sì Tılı Weghàladaa k'è tødzı̀ xè ɻadı̀ agot'lı ghø nànigedè ɻı̀. Git'laà tılı hołee sì tılı hołee k'è tødzı̀ xè dàgode ha daànigüldè-le. Edzanèk'e wete gò?ràa ts'q tødzı̀ hazqo nàdèe sì eyi?hı́l gík'aëhto. Git'laà Tılı Hołee sì Tılı Weghàladaa k'è tødzı̀ nàdee siù diù dàni gixè hò?qo wegodiù gílwøq sì nègıl?q-le, eyits'q Edzanèk'e wete gò?ràa gha godı dek'a?ı gits'q. Godı wek'èhodzq-le t'à nadqà gogüdee sì zehkw'ı hodı ts'ııwøq ha diì.

Eyiù-le dög gígodìi ghàà Weghqògedaa k'e Dèhk'wee sìi tødzìi xè asìi lq ladìi agot'lı gedı xè godı elexe gidaàniwo t'à haglıwqo agedzà, eyit' à Weghqògedaa Dèhk'wee sìi dıi hanì weghàlada ha nèhogiyo:

- Tlılı Weghàladaa k'è tədzìi k'erzàa k'è nàowo hołèe, wek'è la łq t'à dek'ażlı hanı-le-dè tədzìi xè łađıɻ agode ts'à agele;
 - nàzèe dqo eyiɻ-le tədzìi gha nàgezèe gığha wets'aat'qo k'è gogehtsı ha, tədzìi k'erzàa k'è nàowo whezqo ade ts'q; eyıts'q,
 - todzìi ekq-le nàdèe k'è hołèe ha, Tlılı hołèe ts'ihzq nàgedè k'è gığhqo whılee wetl'axqo t'asıɻ agogele ha.

Hoz̄ii Goekw̄ō

Hozlı goekwò sì done gha wet'àazàa eli sì tits'aàdù while adaadee għaità hot'e. Inèe gots' qekwò sì dek'azjìl adzàa while, while għidaade hot'e. Done, ekwò Tħalli Hoħġe k'è aget' l-għixx-eżzo. Tħalli hoħġe sì xo taat'e done ekwò l-o elagehde għa denahk'e għiġha hōzqo agele. Idha dō giadde għa Tħalli hoħġe t'ā ekwò xex għiġi agħidha. Edi l-ekwò k'erxha ha sì k'e eghħàlagi idha, diu gogħa ekwò xex għiġi eż-żejjedha ha di. Denahk'e neżiżi għiħta nifidhekk. Ekkwò l-o anade eyi t'siġi minn-ho.

Wegħoġedaa k'e Dèħkw'ee, ekwò xè asagode ha-le għa yati nègħiż. Għitħa tħalli hoġġi sìu dñi han iġi yati nistax qiegħi:

- Tłı̨chǫ nàowoò ts'qòhk'e Tłı̨chǫ Dèets'qk'àowo ts'àgedı xè eghałageda ha, xok'e ekwǫ nàdèe k'è xogı̨hdı eyıts'q ekwǫ k'ègedı ha, eyıts'q,
 - Bathurst Caribou Range Plan, edı̨j ekw'q k'eɂàha sìl wenlıht'è siigele ha.

Łiwe eyits'q Tı

Tħlchöq eyits'o Whati got' iż-żi ħi għiċċi għiġha wet' àaż-żà hot'e. Wegħoġedaa Dèħkw'ee hagħiġi. Tħalli Weġħaladaa t'ā Tħlchöq nèk'e sīgħiġi tħalli nizäà wet' à ħik-ee eyits' q-ħi hats' iż-żi wqod xex-ħad. Agħidha s-saqi qed, do denahk'e ħi għiċċi agħidha ha t'ā, do eħad lu denahk'e Tsotì ts' q-eyits' q-ek. Tħalli nizäà k' ċe deħk-e għolaa ts' q-ħi k'alagedi agħidha ha t'ā. Din ħiwe wegħodju għoġi-le, eyits' q-ħi dàt lu żiċċi s-saqi dekk'e ħiġi tħalli. Wegħoġedaa k'e Dèħkw'ee sìu eyiġi yati niegħi, ɋi weġħiżi k' ġie Għolaa, Oceans Canada eyits' q-ħi. Tħalli izz-żi k' ġie Għolaa Nàowo Elexx ġehts li għiġi yati niegħi. Han-ix-żi id-dan neżi lu għiġi minn-hu, Tħalli Hoġġi t'ā ħad lu agħiġi tħalli. Denahk'e ħiwe hagħiġi tħalli, dàni wex-xoedju ha k' ċe hoġġi ha, ɍidha ħad lu agħiġi tħalli. Denahk'e goġi tħalli t'ā.

Dō Nàowoò xè Nezìjì Hò?oo

Dq ginàowoò xè asì lq ladìj agode ha sóni, asì elexè k'ehokw'o t'à, Whatì dø nàdèe dek'ażñ nàgezè t'à, dek'ażñ edeyatiù t'à get'lì, eyits'q dø eladìj dè nìgedì agede ha t'à. Eyìl hazqò dek'ażñ ade gha, hagode-le gha Weghqògedaa Dèhkw'ee yati nègülqo weghàà gitl'aà tlı hołëe du hanì gighàlada ha gögedi:

- ekwò hàhowii wexoedì ha eyits'q Tìts'aàdìì Whatsqò Nàdèe k'èhodìì gha Tlıchö Dèets'qk'àowo eyits'q WRRB xè eghàlageda ha;
 - asìi weghàladaa eyits'q nàowo hołèe t'à eghàlagiìdèe dòq nàdèe k'è dò nàowoò xè gò?q ha xè wet'à hot'l ha;
 - dò nàowoò t'à Tlı Hołèe, weghàlada, dònè hazqò eyìì dè t'à aget'lı sìi edenàowo t'à goxè gogiado.

Asìi while għaitàa eyits' q̄ tits'aàd lu whatsq̄ edegeeda

Dèhk'w'ee sì Gítł'aà Tlı̨ Hołèe gha yati nègılı?q, chiq gı̨htà gha eyits'q dek'ażì ɬadı̨ agode gha Tlı̨ Hołèe siìgılıhwhq ha. Eyı̨ wedę yati eyį-le Gítł'aà Tlı̨ Hołèe ghàgılı?qo sì Wı̨ldlíf Management and Monitoring Plan hot'e. Wek'e godı̨ deghàà dek'eèhtı̨-ee sì tits'aàdı̨ whatsqǫ edegeedaa sì gixè gots'eèdi agode ha le gha adlå.

Dègoyı̨ Gòhtqǫ

Tlı̨ Hołèe k'è dègoyı̨ gòhtqǫ k'è agqht'e, hanıkò Gítł'aà Tlı̨ Hołèe sì eyı̨ ghø godı̨ nègılı?q-le, dègoyı̨ gòhtqǫ xè dàgode ha sóni gedı̨-le eyits'q tlı̨ xè dàgode ha gedı̨-le. Dègoyı̨ gòhtqǫ wets'ih?q hòtl'ò tlı̨ xèrįlidi-ha-le, hanı̨-le-dè wexèrįlidi ts'à Weghqǫgedaa k'è Dèhk'w'ee sì Gítł'aà Tlı̨ Hołèe dègoyı̨ gòhtqǫ xè asagode ts'à ts'atà wegha nàowo gehtsı̨ xè gighàlada ha gògedi.

Mòht'a Eładı̨ Agot'ı̨

Tlı̨ Weghàladaa wòhdaa asagode ts'à adla, xok'e Whatı̨ ts'ò tlı̨ nı̨rāa xè ladı̨ agode ts'à. Mòht'a ɬadı̨ agot'ı̨ ts'ih?q Tlı̨ Hołèe xè asagode ha sóni, dègoyı̨ tó whe?q nayı̨ ha, tlı̨ siìgılıhwhq ts'ò denahk'e sòqomba k'ehowı̨ ha eyits'q dø git'àat'ı̨ sì gixè asagode ha sóni. Mòht'a ɬadı̨ agot'ı̨ wet'à dè k'è Tlı̨ Hołèe k'è ełek'eè ɬadı̨ agot'ı̨ ha høqwø, hanıkò wegodiù deghàà wek'èhodzq-le. Weghqǫgedaa k'è Dèhk'w'ee sì Tlı̨ Hołèe t'à de?q ɬadı̨ agot'ı̨ ha gı̨wø-le, tlı̨ k'è satsòbehchı̨ ɬø-lea at'ı̨ lanı̨ ha gı̨wø t'à. Tlı̨ Hołèe gots'q Edzanèk'e denahk'e tleħlǫotsı̨ agot'ı̨ gı̨wø dè eładı̨ nànigedè ha agede ha sóni.

Whaà Wet'à Hot'ı̨ ha

Weghqǫgedaa k'è Dèhk'w'ee sì Tlı̨ Weghàladaa kòta Whatı̨ asì nezı̨ gı̨gha hadlå gı̨wø, whaà git'àat'ı̨ gha eyits'q Tłı̨chǫ gı̨gha sì, whaà git'àhoehwhı̨ ha, eyı̨ xè wet'à dek'ażì ɬadı̨ agode ha. Gítł'aà Tlı̨ Hołèe eyits'q Tłı̨chǫ Dèets'qk'àowo dek'ażì ɬadı̨ agode gha nàowo gèhtsı̨, eyı̨ wexè Dè xè Gò?qǫ Wedaànìwoo dui wenħtł'è k'è yati nègılı?qo eyits'q dàgılıwøq sì dek'eèhtı̨-ee, dui tlı̨ k'è weghàladaa sì dì dø geedaa whaà ts'ò git'àat'ı̨ ha høqwø, ɬdaà dø geedaa sì ɬaà eyı̨ nèk'e asì edegeha hahogezı̨ ha dìì-le.

ɬadı̨ Weghàlada ha dìì-le, Weghqǫladaa, Wegodiù

Weghqǫgedaa k'è Dèhk'w'ee dui EA nı̨htł'è k'è dànį dek'ażì ɬadı̨ agodle ha ghø gı̨tł'èe sì asì eładı̨ adle ha dìì-le sì sì gı̨gha wet'àazà hot'e. Nàowo gèhtsı̨ ghàà denahk'e nezı̨ agot'ı̨ gha tlı̨ hòlì t'axqǫ k'achı̨ weghàlada, wexoedi eyits'q wegodiù hołèe gha dui haàtłø weghàlada ha:

- nàowo gehtsı̨ sì hotį wek'è eghàlageda eyits'q asì nezı̨ etle gha wek'ahota;

- wet’à Ɂadìɬ agot’lı sìi hagot’lı-le gha wek’ahota;
- Dè xè Gòzqo Wedaànigedèe asıɬ giyatiì kè agòdzàa gha wek’ahota; eyits’q,
- Ɂadìɬ adle ha dìi-le k’e eghàlagedaa sìi gıts’q hats’edı, dàni dè xè Ɂadìɬ agot’lı gha nezlı etłe.

Weghqògedaa Dèhk’ee dìi nıht’è Dè xè Gòzqo Wedaànigedèe gılt’èe sìi gha Ɂadìɬ weghàlada ha dìi-le nàowoò gòhłi ha gıwq, eyiì Appendix B k’e dek’enègılıt’è hot’e, denahk’e wet’aaazàa sìi dek’enègılıt’è.

Weghqògedaa k’e Dèhk’ee sìi dìi hanì sì nàowo gèhtsı, hanì-łdè:

- Git’aa Tlı̨ Hołe, Dèets’q’àowo eyits’q nàowo hòlì ts’q k’àodèe dàni nàowo k’èè gighàladaa eyits’q dàni nàowo k’èè nezlı agot’lı sìi wegodiì geetł’è ha;
- Git’aa Tlı̨ Hołe sìi tlı̨ gogehtsı ha eyits’q Whatì ts’q Tlı̨ Nıżàa k’e eghàlagiùdèe gha sòomba negezà ha, dø sòqhłi hàzaa gixè agot’lı ha, tlı̨ wexoehdı eyits’q dek’azı ladìɬ agode gha.
- Git’aa Tlı̨ Hołe sìi dø tlı̨ k’e eghàlagiùdèe xè la nàowoò gehtsı sìi wek’e nàowo hotı̨ hazqo wek’èè gighàlada ha hot’e.

Nqde t’à

Ayıì wek’èhodzqo ghàà Weghqògedaa Dèhk’ee sìi dè wemqo gòzqo xè hòtl’ò Ɂadìɬ agode ha sóni gıwq. Dek’azı Ɂadìɬ agode gha nàowo ɬo nègılıla, dàni weghàlada ha dìi-le ɬo weta whela. Dàni weghàladaa nàowoò Git’aa Tlı̨ Hołe eyits’q dø goxè aget’lı sìi dìi hanì agele ha:

- Tlı̨ k’e weghàlada ts’ihzqo Whatì got’lı xè dàgqoh’t’e hòzqo wexoedı xè sııgılıhwho, eyiì xè denahk’e ts’et’its’iì eyits’q jietì wet’à hoedzıɬ k’ehot’aa, satsòbehchıɬ t’à hoila, t’eeko gha hoedzıɬ, eyits’q ekwq gha nàgezè xè Ɂadìɬ agodzà.
- T’eeko, dø eghàlagiùdèe k’è gòlala eyits’q kòta golala eghàlageda nıdè gıgha hotı̨ gòzqo gha nàowo holè.
- Tlı̨ Wegħàladaa k’è todzıì xè t’asagode ts’à todzıì k’ehohde k’è gık’èhodı gha nàowo gihtsı, eładıɬ nàgedèe k’è gıgha gòzqo, eyits’q whaà-lea ts’q dø ekq nagezè ha-le gha gòzq ha, dø eładıɬ ekq tødzıì gha nagezè gha wets’aat’q ha.
- Dø nàowoò t’à ekwq nàdèe k’è wexogılıhdı ha.
- Bathurst Caribou Range Plan, Hozıì Ekwq Edıɬ K’ehohdee K’è gha Nàowo nıht’è ɻwhaqà sıahħe.
- Integrated Fisheries Management Plan, Łı́k’è Gòlala Wegħàladaa Nàowoò gòhłi aahħe, denahk’e dø ɬi k’alagedèe t’à ɬi xè Ɂadìɬ agode ts’aa, denahk’e ekq ts’q goðżàa t’à.

- Dq sǫq̫hkl̫ l̫aà nez̫l̫ edegeha nàgezè gha Ekwò datl̫ g̫lhchii wexoedı eyits'q̫ tits'aàdì whetsq̫ edegeedaa sìl̫ g̫k'ehodì ha.
- T̫l̫i hoł̫ee wekwe ch̫q̫ dàtł̫ h̫r̫aa g̫lh̫ gha nał̫taa eyits'q̫ wek'e eghàlada ha.
- Wildlife Management and Monitoring Plan, eyìl̫ wenàowoò dek'eèhtl̫'ee sìl̫ wegodi wet'àa?àa sìl̫ deghàà wexè aahłe.
- Tłı̨chǫ Nèk'e Sı̨ghàà T̫l̫i Nı̨?àa xè hò?q̫ eyits'q̫ wegha sǫq̫mba whelaa adla ha.

Dìl̫ hanii weghàladaa nàowoò eyits'q̫ wedę eyìl̫-le nàowoò wet'à dek'a?ì l̫adl̫ agode ha eyits'q̫ wet'à l̫adl̫ wègoèht'ìl̫ t'à Weghq̫ogedaan k'e Dehkw'ee sìl̫ T̫l̫i Weghàladaa gha nàowodeeè hoł̫e ha dìl̫-le. Eyìl̫ hanii l̫adl̫ agot'ìl̫ sìl̫ weghq̫ gots'ede nìdè T̫l̫i k'e eghàladaa denahk'e nez̫l̫ ade ha, eyits'q̫ asìl̫ wet'àa?àa gha wek'e eghàlada t'à dek'a?ì l̫adl̫ agode ha, eyits'q̫ hòt̫ò t'asagode ha-le, hanì-le-dè hagode ha høt'e.